

مکتب سلطانی

ادبی و سیاسی رسالهٔ اسبوعیه در

۳۱ نجی سنه

۱۱ ربیع الاول ۱۳۳۰

پنجشنبه

جزء عدد : ۱۳۵

فرانسه ده لیسه اسملری

بزده مکتب سلطانی نامیله تأسیس اولنان لیسه . فی الحقیقه بر مکتب سلطانی و یا خود زمان تأسیسی اعتباریله (مکتبک سلطانی) ایدی . فؤاد پاشانک اجل- آثار همتی اولان بومؤسسۀ عرفان ، مملکتزده معارفه اولان احتیاجک آرتق موضوع بحث اولهمیه حق مرتبه ده بداهته واصل اولدینی بر زمانده وجوده کلمشدی . شورای دولتک بدایت تشکیلنده تنظیم اولنان معارف عمومیه نظامنامه سنده درجات تحصیل وجه آتی اوزره تعیین اولتمشدر :

« ایکنجی ماده : مراتب تحصیلیه اساساً اوچدر برنجیسی صبیان و رشديه ، ایکنجیسی اعدادیه و سلطانیه مکتبیرینه و اوچنجیسی مکاتب عالییه مخصوص اولان درسلدردر . بوجهتله ممالک دولت علیه ده مکاتب عمومیه بش صنفه منقسمدر . برنجیسی صبیان ، ایکنجیسی رشديه ، اوچنجیسی اعدادیه ، دردنجیسی سلطانیه مکتبیری اولوب بشنجیسی دخی مکاتب عالییه در . »

شو تقسیمه کوره مکاتب سلطانیه، مکاتب اعدادیه ایله عالیه آره سنده بر مرتبه یی حازر ؛ چونکه معارف عمومیه نظامنامه سنک فصل نایسنده مکاتب سلطانیه یی ناطق اولان قرق ایکنجی ماده سنک فقره اولیسی شویله در :

« هرولایتک مرکزی اولان شهر ویا قصبه ده بر مکتب سلطانی اولوب، مکاتب اعدادیه دن بالامتحان چیقمش اولانلر هر قنفی صنف تبعة دولت علیه دن اولور ایسه اولسون اشبو مکتبه اجرته قبول اولنه حق در . »
 بومرتبه ایسه آلمانیا ده عموماً (ژیمنازیوم) و فرانسه ده (لیسه) دینلان مکاتبک حازر اولدینی درجات تحصیلی کافل بر مرتبه دیمکدر .

مکتب سلطانیک تاریخ کشادی اولان ۱۲۸۶ ده ایسه بزده مکاتب اعدادیه ناک وجودی یوق ایدی . یالکیز مکتب فنون حربیه یه طلبه اعداد ایدن بر مکتب عسکری واردی . بوجهته مکتب سلطانی یه قید و قبول اولنان طلبه عموماً رشديه ماذونلرندن آلمشدر .

بو حال برچوق سنه لر بومنیوال اوزره دوام ایتمش اولدیغندن، مکتب سلطانی بوندن طولایی قسم عالی و قسم عادی نامیله ایکی درجه یه آیرلمشدی . یعنی سلطانیلره مخصوص اولان درجه تحصیله کسب استحقاق ایتمک لیاقتی ، قسم عادیسنه قید ابتدیی طلبیه مکتب کندیبسی افاضه ایدیور دیمک ایدی . مع مافیه بزده درجات - تحصیل یقین زمانلر قدر قوه ده قالمش . یعنی نظامنامه ناک تعیین ایسدیکی مراتبک تطبیقاتنه کافل مکتبلر اولماسندن طولایی فعلیاتی ادراک اولنه مامش و بوجهته شاکردانک قسم اعظمی رشديه ماذونلرینه منحصر طوتمشدی . بوسبيله مکتب سلطانی ده اعدادی مرتبه سنک فوقی احراز ایده مامشدر .

مکتب سلطانی بو حالنده دخی مملکتک معارفه اولان احتیاجنه نظر آیک مهم بر مرتبه ده بولنمشدر . خصوصاً اوائل احداثده تام بر (لیسه) پروغرامنی تطبیق ایدیوردی . ادبیات و فنونه مخصوص اولان معیلمی و انضباطه مأموربولنان مبصرلری بیله عموماً فرانسه دن کتوردلمش و نظارتی فرانسه ده مدت مدیده لیسه مدیریتنده بولنمش برذاته تودیع اولنمشدی .

شو قدركه مكتب سلطانی - مطلوب اولان نمره یی استحصال ایدم بیله جك فدانلری خارجدن تدارك ایدم مدیكی ایچون آیرجه فیدهلك تشکیل ایدن بر بوستان کبی - کندینه لایق شا کرد یتشدریمك مقصدیله (پره پراتو آر) نامنده بر قسم ابتدائی کفادینه مجبور اولمشدر . زیرا لساننده مرتبه اعدادیه تحصیلنی اكمال ایتمش طلبه بیله ، فرانسه زجه ده کی بهره منزلکی سببیله یره یاتو آره دوامه مجبور طو تیلوردی . اون ایکی یاشنده بر مسلمان چو جنی ، مثلاً تر کجه ده دردنجی صنفه کسب لیاقت ایتدیکی حالده ، فرانسه زجه ده مبادی قسمته کی یور + و تا فرانسه زجه ده دردنجی صنفه لیاقت کسب ایدنجه یره قدر چو جق اوصفده قالیوردی . چونکه علوم وفنون فرانسه زجه تدیس اولنیوردی . حتی ادبیات عثمانیه ایله برابر فرانسه زجه ادبیاتی ده تدیس اولندیغندن ، مطلوب اولان مرتبه کمال فرانسه زجه ده آرنیوردی .

مكتبك شمديكي حالي بيله ميز . ذاتاً مكتبك اڭ ائی زمانی سلطان عبدالعزیزك دوریله قائم بولمیش و عبدالحیدك مبادی سلطنتندن اعتباراً مكتب بوزولمغه باشلا . مشدر . حتی عهد عبدالعزیز خانیده گیرمش و حسب القدر دور حمیدی ابتدالرنده اكمال تحصیل ایله چیقشمش اولان طلبه دن ، کاتب خصوصی متوفی رشید بك ، ماینجی راغب بك ، و برلین سفیری عثمان نظامی پاشا و آنلردن برایکی صنف مؤخر اولانلردن سابقا مابین هایون باش کاتبی جواد و اوقاف هایون ناظری شمس الدین و روما سفیری کاظم بك اقدیلر ملکیه ده دخی فنون عالیه قسمتی آتام ایدنلرک سرافرازی اوله رق ، اساس تعلملرنده کی قوت ، مكتب سلطانیك عهد کالنی ادراك ایتلمی سایه سنده حاصل اولدینی و بو ذاتلردن صکره مكتب ملکیه کییرنلرک اوقوت و اقتداری گوسترمه دیکی معلومدر .

مكتب سلطانیك بدایت تاسیسنده ، اورادن شهادتنامه ایله چیقه جق شاگردانك عینله فرانسه لیسه لرندن باشادتنامه چیقشمش طلبه کی بلا امتحان فرانسه مكاتب عالیه سنه قبولی بین الدولتین نصّ مقاوله یره مستند بولمیش ایدی . فقط صکره لری ییلدیز کارکاه ملاحظنده هرگون برکسوّه غرضائتمایله تبدیل اشکال ایدن پروغراملر بالطبع بومقاوله دن استفاده یره امکان بر اقامشدر .

ملکتمز ایچون کشاد ایدیله جک مکتب سلطانیلرک نصل اولمسی لازم کله جکنی .
معارف ملیه یی حقیله تدقیق و تبیع ایتمش اولمسی طبعی اولان مجلس معارف
ارکان فاضله سی هر کسدن اعلا بیلیر .

زده کی مکتب سلطانیلرک بدایت تشکلی شمعدیکی زمان ایچون اس تطبیق
اوله ماز . تعبیر آخرله بوگونکی احتیاجیزی ایفا ایدم جک مکاتب سلطانیه فرانسه
لیسه لرینک پروگراملرینه تطبیق اولنسه بیله اوپراغراملرک احتوا ایتدیکی
اقسام علوم وفنون اعتباریله اولور . یوقسه برلیسه هم لسان مکتبی ، همدده علوم
اعدادیه مکتبی حائده ذوالوجهین بر شکل غریبده بولنهماق لازم کلیر .

بز فرانسه ده دکلز ؛ و یاخود علوم وفنونمز فرانسر علوم وفنونی دکلدر ، که
سلطانیلرمزده کی درس پروگراملرمز فرانسرجه تابع طوتلسون .

لیسه یه آله جق اطفالک فرانسرجه بیللری لازم ایسه ، اولازمه یی ابتدائی
ورشدی مکتبلرمز ایفا ایتلیدر لر . بناء علیه لیسه لر آله جق شاگردان نه کی
امتحانه تابع طوتلق لازم کلورسه ، فرانسرجه ده کی مرتبه رسوخلری دخی
بر حد معین ایله اؤامتحانه داخل اولمیدر . بناء علیه لیسه ده اوقودیلان علوم
وفلسفه ، وادیات درسلی فرانسرجه تعقیب اولنه جق اولدینی حالدده بودرسلرک
فرانسر لسانیه معلملر طرفدن واقع اوله جق تقریری تمامیه ادراکه قابل شاگرد
آلتق اقتضا ایدر . یوقسه ترکیه ایله فرانسرجه یی برلکده تعلیم ایدر ؛ وخصوصا
فرانسرجه یی اصل و ترکیه یی فرع عد ایدر بر مکتبه (لیسه - یعنی سلطانی)
نامی ویریله مز .

فرانسر لیسه لرینک پروگراملرینه (الینوز) و (لاتین) لسانلری ده داخلدر .
فقط بو ایکی لسان عینله بزم لسانده (عربی) ایله (فارسی) نک مدخلی نه ایسه
اونقطه نظر دن داخلدر .

زده بووظیفه یی اعدادیلرمز ایفا ایتلیدر . یعنی مکاتب سلطانییه آله جق
شاگردلر - ذاتا معارف نظامنامه سی حکمنجه - اعدادی شهادتنامه سی حاز
اوله جقدر .

بوگونکی کونده غلطه سرانی مکتب سلطانیسی ایله، استانبول مکتب سلطانیسی آره‌سنده درس‌لرجه، پروغراملرجه، معلم‌لرجه نه‌کیمی آیریلق، غیریلق واردر. بیلیمیز، یالغز بیلدیکمز برشی وارسه اوده حالا غلطه سرانی لیسه‌سینه اولاد صاحبی پدرلر طرفدن گوستریلان رغبتدر. بورغبت، لیسه‌نک یا شهرت سابقه‌سینه مبنی حاصل اولمش بر اعتقاد نتیجه‌سیدر؛ یاخود حقیقه استانبول سلطانیسیله بوسلطانی آره‌سنده برفرق واردر. اکر فرق واریسه مکتب سلطانی نامی اسراف ایدلمش اولور؛ فرق یوق ایسه اولیای اطفالک ذهابنی فعلاً تصحیح اقتضا ایدر.

§

عنوان مقاله من (فرانسه‌ده لیسه اسملری) اولمسنه نظرأ موضوع‌عمزده دخی آتی استهداف لازم کلیردی. حال بوکه بزده (لیسه) لر هنوز هرکسجه تمامیه یلغش مدارسدن دکلدرد. اوسبیله بزم سلطانیذک بویله بر تاریمچیه‌سنی یاغنه، و بناء علیه لیسه‌لر حقنده اقتضا ایدن ایضاحاتی ویرمه‌که لزوم کورلمشدر.

لیسه اسملرنی بزه تخطر ایتدیرنشی (گلنبوی اعدادیسی) نامی ایدی. گلنبوی کیمدر؟ آتی ییلامک، بیلوبده لسان حرمت و توقیر ایله یاد ایتماک قیامحدن معدوددر. بناء علیه افراد ملتیزی بویله بر عیب و قباحته معیوب عد ایده‌میز. چونکه گلنبولی مرحوم انکلیزلرک نیوتونی، فرانسزلرک موتریک کیمی ملتیزک بر ریاضی کاملی، بر فقیه و مشکلمی ایدی.

فرانسه سفیری مشهور (سه‌بستیانی) (لوزیتمه) جدولنی، هنوز اوروپاده حازر اشتهار و انتشار اولمامش بر تحفه نادره ریاضیه اوله‌رق سلطان سلیم ناکه عرض ایتدیکی زمان، بو جدول خواجه مرحومه ارانه اولغش و اشکالنی دخی ییلدیکی لاتین ارقامیه مرتب بولنان صحیفه‌گوز گزدریکدن صکره: - لطفأ شو صحیفه‌نی ترکیه رقمه تحویل ایدک - نیازنده بولغمی اوزرینه، ارقام عربیه‌یه تبدیل اولنان صحیفه مرحومک نظر ادراکی اوکنده درحال انکشاف ایتمکله، مقصد و غایه‌سی حقنده سرد ایضاحات ایتش و همان بر عیننی تنظیم و تقدیم ایتلشدر. حتی مرحومک رسمی دخی بونک اوزرینه سپاستیانیذک التماسنه مبنی بر فرانسز

مصورى طرفدن يابلشدر، كه اقصرده صرتنده بولنان عبايه بدل كيديريلان كورك مؤخرآ - اوتاغدن - ينه كيرو آلتغله گلبوى مرحوم. - شكر تصوير من اولسون كورك كى به بيلدى ؟ - ديمشدر .

ايسته بوذاك اسم عالييله بر اعدادى يي توسيم جدا قدر شناسلقدر كه معارف عموميه نظارتى بوندن طولايى عن صميم تبريك ايدرز .

فرانسهده سلطانلر (اقول موثر) ليسه (قوندورسه) ليسه بونايارت (ليسه سن - لوى) كى نامرله معنوند . بونلر ليسه البته بر مقصد قدر شناسانه به مبنى تسميه اولشمشدر .

اقول موثر ك مكايب عاليه به يتشديرديكى شاگردلرده علوم رياضيه وهندسيه قوتلى بولنور . چونكه نامه نسبت ايديلان ذات، مشاهير رياضيوندن اولمى حيثيله اومكتبده علوم هندسيه ورياضيه علوم سارمردن دها اطرافلى تدريس اولنور .

ليسه قوندورسهده ايسه خاصه فلسفه ايله علوم ادبيه به اعتنا اولنور . يعنى بو مکتبدرده بوقنلرى تدريس ايدمچك معلمرده اقتدار ادبى وفلسفينك مرتبه كالمده بولمى مطلوبدر .

شمى بزمده گلبوى اعداديسى خاصه رياضياته اکتساب قدرت ايتك ايتيانلر ايجون بر مدرسه مهمه حالى آله ، يعنى اومكتبك اختصاصى رياضيات اولسه ومعلملى اونقطة نظردن انتخاب ايدلسه فائدهسى ده اونستنده عميم اولور .

فرانسه نك (ليسه قوندورسه) سنه مقابل اعداديلردن برى ده (شناسى اعداديسى) نامنى آله ، چونكه مملكتتمزده ادبيات جديده محضا شناسينك سايه همتنده وجود بولمش وافكار جديده اربابنك خواجه اولى اوصاحب ادب بولشمش اولديغندن، بوجمله اولياى نعم معارفى حقنده عهد ملت ته ترتيبدن واجبه حرمت دخى بوضورتله ايفا ايدلمش اولور . باخصوص اومكتبدهده مقصود اصلى منحصر آعلوم ادبيهده احراز كمال اولورسه يك چوق ارباب اختصاص يتشمسنى تأمين ايدمچك وسائل استحصال ايدلمش بولنور .